

Huyền thoại Thiên Lộc Thiên Tôn trên đất cổ Diên Khánh, Khánh Hòa

ISSN: 2734-9195 14:10 09/09/2026

Ngôi cổ tự này là điểm đến không thể bỏ qua cho những ai muốn tìm kiếm chiều sâu văn hóa và những giá trị tâm linh đích thực trên mảnh đất Khánh Hòa.

Nằm trầm mặc bên dòng sông Cạn, hướng mặt về dãy núi Chín Khúc hùng vĩ, quanh năm mây phủ, chùa **Thiên Lộc (Thiên Lộc Thiên Tôn)** tại thôn Phú Ân Nam, xã Diên An, huyện Diên Khánh (cũ), nay là xã Diên Khánh không chỉ là một danh thắng tâm linh của tỉnh Khánh Hòa, ngôi cổ tự gần 300 tuổi này còn là "pho sử sống".

Nơi đây lưu giữ những mạch ngầm lịch sử chuyển dịch thời cuộc và các giai thoại nhuộm màu kỳ ảo và bí ẩn.

Ảnh minh họa. Nguồn: Internet

Với kiến trúc chạm khắc tinh xảo, nơi đây còn giữ chân lữ khách bởi không gian thanh tịnh hòa quyện bởi hương trầm và sắc xanh của thiên nhiên.

Lịch sử hình thành của chùa Thiên Lộc gắn liền với một truyền thuyết dân gian được truyền tụng qua nhiều thế kỷ tại đất Diên Khánh.

Giai thoại "Long thần ban gỗ" kể lại rằng, vào một đêm mùa thu thuở xưa, có bốn người đàn ông lực lưỡng đến tìm bà Sáu - một quả phụ làm nghề nuôi tằm tại thôn Phú Ân Nam để xin tá túc. Do nhà chật hẹp, bốn người khách đã mượn bốn chiếc nong lớn đem ra ngoài sân nằm ngủ.

Đến đầu canh tư, khi bà Sáu thức dậy ra giếng múc nước, bà bàng hoàng phát hiện trong bốn chiếc nong không phải là người, mà là bốn con rắn khổng lồ đang nằm khoanh tròn. Quá kinh hãi, bà hô hoán thì những sinh vật ấy lập tức biến mất vào bóng đêm.

Sáng hôm sau, dòng sông Cạn bên cạnh bỗng xuất hiện bốn khúc gỗ cổ thụ hiếm có trôi về và dừng lại ngay trước bến nước gần nhà bà Sáu. Dân làng cho rằng đây là điềm lành do "Long thần" hiển linh ban tặng nhằm tạo dựng nơi thờ tự.

Từ bốn khúc gỗ huyền thoại đó, ngôi chùa đơn sơ đầu tiên đã được dựng lên. Cái tên **Thiên Lộc** (lộc do trời ban) cũng từ đây mà thành, đánh dấu sự hòa quyện giữa thế giới tâm linh và khát vọng bình an của những lưu dân thời mở cõi.

Một điểm nhấn lịch sử đặc biệt khiến chùa Thiên Lộc khác biệt với các ngôi chùa cổ khác tại miền Trung chính là **miếu Ông Thạch** nằm ngay trong khuôn viên. Đây chính là sự giao thoa **văn hóa Việt - Chăm** độc đáo.

Tại miếu, người xưa thờ phụng một phiến đá xanh nguyên khối cổ xưa. Trên phiến đá khắc họa rõ nét biểu tượng **Linga và Yoni** - những sinh thực khí linh thiêng trong tín ngưỡng Phồn thực của văn hóa Chăm cổ.

Trải qua bao biến thiên lịch sử, khi người Việt vào định cư, họ đã không phá bỏ mà trân trọng giữ lại, tôn xưng là "Ông Thạch" để tiếp tục thờ phụng.

Sự hiện diện của miếu Ông Thạch là minh chứng sống động cho tinh thần dung hợp văn hóa, nơi tín ngưỡng bản địa Chăm Pa và Phật giáo đương đại của người Việt cùng soi bóng, che chở cho vùng đất này.

Ảnh minh họa. Nguồn: Internet

Về nghệ thuật sắp đặt và bài trí tâm linh nơi Nội điện chùa Thiên Lộc:

Bước qua khoảng sân rộng và hàng hiên lộng gió, không gian nội điện của Thiên Lộc Thiền Tôn mở ra một thế giới tâm linh trang nghiêm, tĩnh mịch, tách biệt hoàn toàn với thế giới sôi động bên ngoài. Kiến trúc nội điện ở đây phản ánh rõ nét tư duy thẩm mỹ Phật giáo xứ Trầm Hương với sự kết hợp hài hòa giữa chất liệu gỗ, nghệ thuật chạm khắc và hệ thống tượng thờ cổ kính.

Cái hay của Thiên Lộc Thiền Tôn nằm ở chỗ: huyền thoại không dừng lại ở lời kể, mà hiện hữu ngay trong thớ gỗ nội điện. Bốn khúc gỗ khổng lồ từ giai thoại "Long thần ban gỗ" năm xưa đã được các bậc tiền nhân cưa xẻ, đục đẽo để trở thành hệ thống tứ trụ và xà ngang kiên cố của gian chính điện. Hệ thống cột cái trung tâm nâng đỡ toàn bộ mái ngói lưu ly được liên kết với nhau bằng mộng gỗ vô cùng khít khao mà không cần dùng đến một cây đinh sắt nào.

Trải qua gần ba thế kỷ, lớp vỏ gỗ ấy đã ngấm bóng thời gian, trở nên láng bóng và đen nhẵn do khói trầm hương quyện chặt, đứng vững chãi như một minh chứng sống động cho sự linh thiêng "trời ban" đúng như cái tên Thiên Lộc.

Treo dọc các gian thờ và ôm theo thân cột là những bức hoành phi, câu đối cổ khảm xà cừ hay sơn son thếp vàng đã nhuộm màu thời gian. Tâm điểm của nội điện là tòa chính điện được thiết lập theo dạng tầng bậc tôn nghiêm nhất.

Ở vị trí cao nhất, trang trọng nhất là nơi tôn trí tượng Đức Phật Thích Ca Mâu Ni tọa thiền trên đài sen, biểu tượng của sự giác ngộ tối thượng. Hai bên và phía dưới là các pho tượng Bồ Tát, Ca Nan, A Diếp được tạc bằng gỗ quý hoặc đúc

đồng.

Một điểm đặc trưng trong nội điện chùa Thiên Lộc là cấu trúc mở nhẹ với các ô thoáng và hệ thống cửa bức bàn bằng gỗ. Thiết kế này giúp điều hòa không khí, khiến cho khói hương trầm lúc nào cũng phảng phất, quyện chặt vào các thớ gỗ cổ tạo nên một không gian thiền định nguyên bản.

Nếu như nơi chính điện là nơi tôn vinh những giá trị tối cao của Phật pháp, thì không gian phía sau và bên hông chùa là nơi lắng đọng của lòng tri ân - nơi lòng biết ơn của hậu thế được cụ thể hóa qua khói hương nghi ngút tại nhà Tổ và miếu thờ bà Sáu.

Nằm ngay phía sau Tòa chính điện theo quy chuẩn kiến trúc "Tiền Phật hậu Tổ" của Phật giáo truyền thống, nhà Tổ là một gian nhà gỗ mang không khí ấm cúng, trầm mặc. Nơi đây thiết lập các án thờ trang trọng, tôn trí long vị và chân dung của các bậc tổ sư, tiền bối hữu công - những người đã có công khai sơn, giữ gìn và trùng tu chùa Thiên Lộc qua các thế kỷ.

Bên cạnh đó, nằm trong khuôn viên xanh mát của chùa là một ngôi miếu nhỏ thờ phụng bà Sáu - người quả phụ nuôi tằm tốt bụng trong giai thoại "Long thần ban gỗ". Theo dòng lịch sử, bà là người đầu tiên phát hiện ra điểm lành của các vị thần, mà chính bà đã hiến mảnh đất của gia đình, đồng thời cùng dân làng đứng ra quyên góp, dựng nên mái chùa tranh tre sơ khai đầu tiên từ bốn khúc gỗ thần. Việc lập miếu thờ một người phụ nữ bình dị ngay trong khuôn viên một ngôi đại tự là nét văn hóa vô cùng đặc sắc của người Việt. Nó tôn vinh vai trò của những người hộ pháp thầm lặng, khẳng định rằng mỗi viên gạch, thớ gỗ tạo nên sự linh thiêng của Thiên Lộc Thiền Tôn đều thấm đẫm tấm lòng và công đức của các tầng lớp nhân dân.

Dù tư liệu sắc phong nguyên bản bị thất lạc nhiều do chiến tranh, các cổ vật còn lưu lại tại chùa như đại hồng chung, các bức hoành phi, câu đối cổ khảm xà cừ tinh xảo đã chứng minh tuổi đời hàng trăm năm của di tích.

Chùa từng là nơi chứng kiến những giai đoạn thăng trầm của vùng đất Diên Khánh - từ thuở vương triều Nguyễn xây dựng Thành cổ Diên Khánh (1793) cho đến hai cuộc kháng chiến chống Pháp và chống Mỹ, cứu nước. Trải qua nhiều lần đại trùng tu, kiến trúc chùa ngày nay tuy có phần khang trang hơn nhưng vẫn giữ vẹn nguyên cấu trúc truyền thống với mái ngói lưu ly, hệ thống cột gỗ vững chãi và các họa tiết chạm trổ mang đậm phong cách nghệ thuật Phật giáo xứ Trầm Hương.

Giữa dòng chảy hối hả của thế kỷ XXI, chùa Thiên Lộc vẫn đứng đó như một khoảng lặng của lịch sử. Những câu chuyện về bốn vị Long thần ban gỗ hay miếu thờ Ông Thạch không chỉ là những câu chuyện huyền ảo mà trở thành một phần di sản phi vật thể nuôi dưỡng tâm hồn người dân Diên Khánh.

Ngôi cổ tự này là điểm đến không thể bỏ qua cho những ai muốn tìm kiếm chiều sâu văn hóa và những giá trị tâm linh đích thực trên mảnh đất Khánh Hòa.

Tác giả: **Đặng Việt Thủy**